

Jørgen Fleischer: *Udsteder. Erindringer fra min barndoms Grønland.* (Gyldendal, 1983). 114 s.

Fleischer, der er født 1924 som søn af en nordgrønlandsk udstedsbestyrer, har den sidste snes år været redaktør af den århundredgamle *Atuagagdluitit*, fra 1952 dobbeltsproget med undertitlen *Grønlandsposten*. Med sikker og kærlig hånd har han her tegnet nogle skæbner, som han mødte i sin barndom og indflettet det minimum af selvbiografi, der skal til for at holde historierne sammen. Det er også blevet til et lille kapitel om en forfader, den første Fleischer i Grønland, Hans Egedes proviantforvalter Johan Sechmann Fleischer. Det har forfatteren af gode grunde læst sig til.

Forfatteren har heller ikke kunnet stå for en forunderlig historie om en 12-årig Thule-dreng, der i 1895 kommer med Peary tilbage til USA, opvokser der, men i 1909 vender tilbage til Thule og bliver et velfungerende medlem af samfundet for i 1919 at dø i USA, hvor han er ovre for at hente en større sum penge. Den skæbne synes ikke at have relation til Jørgen Fleischer eller nogen, han kendte i sin barndom, men spændende er den.

Jørgen Fleischers bog er nyttig ved at bidrage til at give en fornemmelse af proportionerne i et samfund, så langt i tid og sted fra vores.

Axel Kjær Sørensen

Tage Kaarsted (udg.): *Islandske Ridder og Dannebrogsmænd 1808-1918* (De kongelige Ordeners Kapitel, København, 1983). 52 s.

Som et led i bestræbelserne på at gøre interesserede opmærksomme på de ældre levnedbeskrivelser af de ca. 35.000, som beror i Ordenskapitlets

samling på Amalienborg, har ordenshistoriografen, professor Tage Kaarsted udarbejdet en regest over de islandske levnedbeskrivelser, samlingen rummer. Efter en indledning med statistikker og en redegørelse for fremgangsmåden ved dekoreringerne bringes en fortegnelse over de 128 selvbiografier. Flere af Islands kendeste politikere, kunstnere og forretningsmænd er repræsenteret blandt dem. Fotokopier af hele den islandske samling er i sommeren 1983 overdraget det islandske nationalarkiv. Regesten er ikke i boghandelen, men kan rekvireres ved henvendelse til Ordenskapitlet mod indsendelse af porto for et brev på indtil 100 g.

Ib Gejl

Elias Bredsdorff: *Min egen kurs. Erindringer 1912-1946.* (Gyldendal, 1983). 264 s.

Litteraturhistorikeren Elias Bredsdorff, der kom til at leve sit halve liv i England, har udsendt et erindringsbind, som dækker hans liv, til han i 1946 drog til England for ved University College i London at overtage stillingen som Queen Alexandra Lecturer i dansk – en ironisk titel for en gammel kommunist. Forfatteren tilhører, som navnet angiver, adelen inden for den danske højskolebevægelse; men han fik nok af Brage-snakken og emanciperede sig hurtigt fra højskolemiljøet for ikke at sige, at han brød med det. Beskrivelsen af højskolebaggrunden er kritisk-ironisk, men ikke ukærlig.

Som student fandt forfatteren sit blivende ståsted i socialismen, de første år som medlem af DKP. Han blev en central skikkelse i næsten alle de venstreintellektuelles aktiviteter i 1930'erne og blev ven med, eller blev selv en del af dens elite (Kjeld Abell, Peter P. Rohde, Aksel Larsen), og uven med

borgerskabet i C. Th. Zahles, Hans Brix' og andres skikkelse. Skildringen af dette bevægede tiår er interessant og virker redelig. Meget er kendt, men nye oplysninger og nuanceringer af kendte gør fremstillingen til en god kilde for den samlede analyse af 1930-ernes kulturkamp, man stadig savner, ikke mindst for at få klarlagt drivkræfterne i den.

Selv udmeldte forfatteren sig af DKP i forbindelse med USSR's angreb på Finland. Det skete 7.12. 1939 i et brev til DKP's centralkomité. Forfatteren gengiver det in extenso, og det forekommer anmelderen at være et højst ejendommeligt aktstykke, thi mens begrundelsen for udmeldelsen fylder 12 linjer, rummer brevet 60 linjer, som i de groveste vendinger angriber Vesten (f.eks. kaldes Paasikivi fascistisk bandit) og forsvarer Martin Andersen Nexø.

Brevet viser, hvor forfatteren fortsat havde sit hjerte. Det forklarer også, hvorfor bogen kun rummer nogle få linjer om hans blinde tillid til Stalin på trods af dennes ugeringer, mens der er mange sider om opgøret med højskoleideologien. Bredsdorff og hans venner lukkede øjnene for kommunismens umenneskelighed, skønt pressen var fuld af reportager om den, på samme måde som man i visse borgerlige kredse nægtede at tro på tilsvarende underretninger fra Hitlers Tyskland. De kredse, forfatteren tilhører, har bestandig – og ikke ubegrundet – krævet borgerskabets bodsgang for visse sympatier (eller for blindhed), men hvorfor finder man da aldrig hos dem selv et begrundet selvopgør? Forfatteren går også på harefødder hen over besættelsens første år, hvor hans gamle venner indtil 22. juni 1941 førte en politik, der nøje passede til Moskva-Berlinafalterne, og som grænsede til angiveri over for danske anti-nazister.

Under krigen blev forfatteren en nøglefigur i det illegale bladarbejde, idet han en lang periode var Frit Danmarks rejsesekretær. Det var et farligt og opslidende arbejde, som forfatteren beretter om uden at stille sig i positur. Utvivlsomt øvede han her en betydelig indsats, og sikkert var det ham en stor glæde, at det kunne ske i samarbejde med dem, der havde modtaget hans udmeldelse af DKP.

Det virker også påfaldende, at forfatteren slet ikke reflekterer over, at han i april 1944 for Frit Danmark ude i landet skulle sondere stemningen over for en befrielsesregering under Vilh. Buhl »og med så kompromitterede navne som Alsing Andersen, Kjærbøl, Laurits Hansen og Bertel Dahlgaard«. Modsat Buhl havde f.eks. Dahlgaard hverken siddet i regering med Erik Scavenius eller som Buhl i radiotaler opfordret til at angive sabotører. Det er et af besættelsestidens paradokser, at Buhl var acceptabel, de andre ikke.

Forfatterens kildegrundlag er visse notater, breve, manuskripter og andres fremstillinger, ligesom Mogens Fog og Børge Houmann har foretaget manuskriptrettelser, »som bringer skildringerne nærmere til den historiske sandhed« – i al fald som de to opfatter den, må en historiker føje til. Hukommelse er dog en ikke væsentlig del, og den kan som bekendt spille en et puds. Det sker for Elias Bredsdorff, når han side 178 taler om, at »departementschefstyrets hovedkontor« blev flyttet til Silkeborg, og at han i kantinen (på kuranstalten Gl. Skovridergård) sad »omgivet af alle de departementschefer, som forsøgte at føre den danske administration videre«. Dels var der overhovedet intet hovedkontor, da hver styrelseschef ledede sit område, dels forblev departementscheferne i København. Den »departementschef«, som vennen P.H. Lundsteen havde fulgt fra Køben-

havn, var amtmand P. Herschend, Vejle, som ledede departementschefernes beskedne jyske filial (se J. Hæstrup: *Til landets bedste*, I, 1966, kap. 8, »Silkeborgkontoret«).

En sådan skønhedsplet ændrer dog lige så lidt som de andre anførte bemærkninger ved det faktum, at »Min egen kurs« er en velskrevet og åbenhjertig erindringsbog, der i mange henseender er en nyttig indgang til 1930'ernes kulturstrid og en god kilde til en væsentlig side af modstandskampen.

Tage Kaarsted

Wilhelm Christmas-Møller: *Christmas Møllers politiske læreår*. (Vindrose, 1983). 220 s.

John Christmas Møllers nevø og delvise navnefælle har skrevet et indledningsbind til et værk om den konservative politiker. Hvis de efterfølgende bind bliver på højde med de løfter, som dette første bind giver, bliver der ikke alene tale om den bedste biografi, der er skrevet om JCM, men også om en vigtig teoretisk indsats og nyvinding på det personalhistoriske område.

Ikke desto mindre handler dette bind mindre om JCM end om hans ven og læremester Aage Kidde. Det er ikke første gang, at Kiddes betydning for JCM er blevet beskrevet, men det er første gang, man har fået en psykologisk dybtgående forklaring på, hvorledes JCM's personlighed simpelthen blev formet over Kiddes. Man skulle næsten tro, at forfatteren projicerer JCM's synspunkter og karakter tilbage på Kidde, men jeg er overbevist om, at dette ville være en grim mistanke, og JCM var faktisk i så høj grad, som bogen påstår det, et produkt af det åndelige slægtsskab med Kidde.

For så vidt angår det formelle bør det fremhæves, at forfatteren skriver et fortræffeligt dansk, der blot skæmmes af en alt for hyppig anvendelse af tekniske termer, der kun sjældent har nogen betydning for fremstillingen. Hans arbejde med samfundsvidenskab, som den dyrkes ved universiteterne, kan man nok tilskrive disse skønhedsfejl. Lidt for ofte meddeler han også sine personlige konklusioner, hvor begivenhederne i og for sig udmærket kan tale for sig selv.

Af og til forrykker han ordenes konventionelle betydningsindhold. Når han således taler om de »illegale forbedelser« til det, som skulle føre til påskekrisen i 1920, får man det indtryk, at der, som under besættelsen, var tale om underjordiske illegale konspirationer. I virkeligheden var der tale om en række fortrolige samtaler, som man ikke af den grund kan betegne som illegale. Han tillægger i øvrigt nok Kidde og hans kreds lidt for stor indflydelse på kongens afsked af Zahle i 1920.

JCM og Kiddes forhold endte i en tragedie. Ikke alene fordi Kidde døde ung af den spanske syge, men ikke mindst fordi han kort tid forinden havde måttet trække sig ud af studentepolitikken på grund af beskyldninger for homoseksualitet. De faktiske forhold, som forfatteren fremhæver, er bestemt ikke nok til at »domfælde« Kilde for beskyldningerne, og også her burde kendsgerningerne have haft lov til at stå for sig selv uden kommenterende bemærkninger. Og så er det i øvrigt helt irrelevant og totalt udokumenteret, når tre endnu velkendte personer betegnes som homoseksuelle. Om de var det eller ej, er efter min opfattelse uden betydning for sagen den gang, men bogens påstand er i hvert fald helt ubevist.

Beskrivelsen af JCM's forhold til sit hjem er af stor betydning for forståel-